

**ZORUNLU (GEREKLİ) YEŞİL DAVRANIŞ VE ÇEVRE
YANLISI ÖZ KİMLİK: ÖZEL OKUL ÖĞRETMENLERİNİN
YEŞİL SAVUNUCULUK PERSPEKTİFİ**

MANDATORY (REQUIRED) GREEN BEHAVIORS AND
ECO-FRIENDLY SELF IDENTITY: PRIVATE SCHOOL
TEACHERS' GREEN ADVOCACY PERSPECTIVE

Fatma ZEYBEK PINARBAŞI, İtir HASIRCI, Volkan AKGÜL

20

ZORUNLU (GEREKLİ) YEŞİL DAVRANIŞ VE ÇEVRE YANLISI ÖZ KİMLİK: ÖZEL OKUL ÖĞRETMENLERİNİN YEŞİL SAVUNUCULUK PERSPEKTİFİ

MANDATORY (REQUIRED) GREEN BEHAVIORS AND ECO-FRIENDLY SELF IDENTITY: PRIVATE SCHOOL TEACHERS' GREEN ADVOCACY PERSPECTIVE

Fatma ZEYBEK PINARBAŞI ¹, İtir HASIRCI ², Volkan AKGÜL ³

Anahtar Kelimeler:

Yeşil Savunuculuk,
Çevre Yanlısı Öz Kimlik,
Zorunlu Yeşil Davranış,
Özel Okul
Öğretmenleri.

Keywords:

Green Advocacy,
Pro-Environmental
Self-Identity,
Mandated Green
Behavior,
Private School
Teachers.

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı,
fatmazeybek1525@gmail.com,
Orcid: 0000-0003-3525-0520

² Dr., Bağımsız Araştırmacı,
itir8686@gmail.com, Orcid:
0000-0002-5449-2640

³ Dr. Öğretim Üyesi, Bandırma
Onyedü Eylül Üniversitesi,
Erdek Meslek Yüksek Okulu,
volkanakgul1@gmail.com, Orcid:
0000-0002-1248-1425

Alıntılanmak için/Cite as:
Zeybek Pınarbaşı F., Hasırcı
I. ve Akgül V. (2026) Zorunlu
(Gerekli) Yeşil Davranış Ve
Çevre Yanlısı Öz Kimlik: Özel
Okul Öğretmenlerinin Yeşil
Savunuculuk Perspektifi,
Çukurova Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 1-18

ÖZ

Sürdürülebilirlik uygulamalarının artmasıyla, öğretmenlerin çevre bilinciyle hareket etmeleri beklenmektedir. Bu çalışmada, özel okullarda öğretmenlerin zorunlu olarak uyguladıkları yeşil davranışların, öğretmenlerin çevresel öz kimliklerini nasıl şekillendirdiği ve bu durumun öğretmenlerin yeşil savunuculuğu üzerindeki etkileri araştırılmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, Türkiye'deki özel okullardaki tüm branşlarda çalışan 500 öğretmene online anket çalışması uygulanmıştır. Bu bağlamda elde edilen veriler, PLS temelli yapısal eşitlik modellemesi ile test edilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan analizlere göre, özel öğretmenlerin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı etkisinin olduğu, öğretmenlerin zorunlu yeşil davranışının çevre yanlısı öz kimlik üzerinde anlamlı etkisinin olduğu, öğretmenlerin çevre yanlısı öz kimliğinin de yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca özel öğretmenlerin zorunlu yeşil davranışının çevre yanlısı öz kimlik üzerindeki etkisinde yeşil savunuculuğun kısmi aracılık etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular; öğretmenlerin çevreye duyarlılıklarını artıran davranışsal değişimlerinin çevresel öz kimliklerini güçlendirdiğini ve bu öğretmenlerin çevre bilinciyle hareket eden bir öz kimlik geliştirmelerinin, toplumsal ve çevresel konularda daha aktif bir savunuculuk rolü üstlenmelerine zemin hazırladığını göstermektedir. Araştırma özel okul öğretmenleri özelinde çevresel öz kimlik ve yeşil savunuculuk ilişkisini ele alması açısından özgün bir katkı sunarken, verilerin yalnızca Türkiye'deki özel okullardan toplanmış olması, sonuçların genellenebilirliğini sınırlayabilecek bir kısıt olarak değerlendirilebilir.

ABSTRACT

With the increasing emphasis on sustainability practices, teachers are expected to demonstrate environmental awareness. This study examines how green behaviors in private schools influence teachers' environmental self-identities and, in turn, impact their green advocacy. In this context, an online survey was administered to 500 teachers across all subject areas in private schools in Turkey. The data obtained were tested with PLS-based structural equation modeling in this context. According to the analyses conducted within the scope of the study, it was determined that private teachers' mandatory green behaviors have a significant positive effect on green advocacy on environmental self-identity; likewise, environmental self-identity significantly predicts green advocacy. In addition, environmental self-identity was found to partially mediate the relationship between compulsory green behaviors and green advocacy. These findings suggest that engaging in environmentally responsible actions strengthens teachers' environmental self-identity, which then fosters more active advocacy for societal and ecological issues. While the research offers an original contribution in addressing the relationship between environmental self-identity and green advocacy among private school teachers, its generalizability may be limited by the fact that the sample was drawn solely from Turkish private schools.

GİRİŞ

Günümüzde çevre şartlarının kötüleşmesi bireyler için ciddi bir endişe kaynağı haline gelmiştir ve örgütler, bu korkutucu durumun başlıca nedenlerinden olarak görülmektedir (Peng & Lee, 2019). Bu nedenle çevresel konuların örgütlerin politikalarına, prosedürlerine ve uygulamalarına entegre edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Testa ve diğerleri, 2019). Dünyanın dört bir yanındaki örgütler, çalışanlarını çevre dostu davranışlara katılmaya motive ederek, çevresel performanslarını iyileştirmeye yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Çalışanın zorunlu yeşil davranışı, örgütsel davranış konusunda önemli bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram, çalışanların bir örgüt içinde gerçekleştirdikleri çevreye yararlı davranışları içermekte ve çalışma ortamlarında resmi prosedürler dahilinde gelişen çevre yanlısı davranışları incelemektedir (Norton ve diğerleri, 2017). Mevcut araştırmalar, çalışanın zorunlu yeşil davranışının örgütün doğal atmosferini etkilediğini, liderler ve çalışanlar üzerinde önemli etkilerinin olduğunu ifade etmektedirler (Tian & Zhang, 2020). Örneğin, çalışanın zorunlu yeşil davranışı yalnızca örgütlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarına ve çevresel performanslarını iyileştirmelerine yardımcı olmakla kalmamakta, aynı zamanda sırasıyla liderlerinin ve çalışanlarının etkinliğini, yeşil savunuculuklarını ve iş tatminlerini de arttırmaktadır.

Yeşil öz kimlik olarak da adlandırılan çevre yanlısı öz kimlik, bireylerin çevreyi korumak için kendilerini yükümlü hissettiklerini ifade etmektedir. Sparks ve Shepherd (1992)'a göre öz kimliğin etkisi tutum ve değerlerden daha güçlüdür. Dermody ve ark. (2018)'a göre çevre yanlısı öz kimlik, sembolik olarak ifade edilen ve sosyo-kültürel güçler tarafından şekillendirilen, çevre dostu bir benlik kavramıdır. Van De Werff ve ark. (2013)'e göre çevre yanlısı öz kimlik, bireyleri çevre yanlısı davranmaya yönlendiren içsel motivasyonları ile ilişkilidir ve sonuç olarak ekoloji yanlısı eylemleri desteklemektedir. Öz kimlik aynı zamanda bireylerin yeşil niyetlerini ve davranışlarını belirlemenin de ayrılmaz bir parçasıdır. Çevre yanlısı öz kimlik, bireylerin kişisel motivasyonlarını ve etkileşimde bulundukları kişilerin beklentilerini tanımlama biçimidir. Kimlik teorisi, kişisel kimliğin neden bireylerin niyetlerini tahmin etmek için kullanılabileceğine

dair önemli bir kavram olarak görülmektedir (Sharma ve diğerleri, 2020). Bu teori, çevre yanlısı öz kimliğin hem bireysel hem de sosyal faktörlere bağlı olduğunu ve bireyin, toplumun kendisinden beklediği rollerle kendisini nasıl ilişkilendirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle bireylerin yeşil öz kimliği, onları ekolojik olarak doğru ürünleri tüketmeye yönlendirmektedir. Çünkü bu ürünler onların kendilerini tanımlamalarına yardımcı olmakta ve kişisel tatmin ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Barbarossa ve diğerleri, 2017). Sürdürülebilirlik adına çevreye duyarlı, israftan arınmış bir okul ortamının oluşturulması önem arz etmektedir. Bu nedenle kullanılan ürünlerin yaşam döngülerinin sürdürülebilir yönetimi, yeşil öz kimliğin ürünlerin konseptinde ve tasarım süreçlerinde önemli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi, ürünün iyileştirilmesine yönelik önemli araçların, yani çevre ve kalite araçlarının kullanılmasını gerektirmektedir.

Yeşil savunuculuk, çevresel sürdürülebilirlik konusunda aktif söylemi, sürdürülebilir uygulamaları, stratejileri ve eylemleri teşvik etmek veya desteklemek için çeşitli bakış açılarının dile getirilmesini içermektedir. Bu kavram doğal kaynakların korunmasına, kirliliğin azaltılmasına yönelik farklı önlemlerin alınmasına odaklanan proaktif çabalardan oluşmaktadır. Çevresel konularda bireylerin farkındalığının artırılması, sürdürülebilirliği teşvik edecek politika değişikliklerinin yapılması, çevresel faaliyetlerin desteklenmesi, bireylere ve örgütlere çevresel açıdan sorumlu davranışları benimseme konusunda ilham verecek eğitim kampanyaları yürütülmesi gibi birçok faaliyeti içermektedir. Wu ve ark. (2023) tarafından vurgulandığı gibi yeşil savunuculuğun temel amacı, çevresel uygulamaları iyileştirmek ve örgütlerin sürdürülebilirlik performanslarını arttırmaktır. Luu ve Inman (2022), örgütlerin çevre dostu çabalara giriştiklerinde sonuçları çeşitli yollarla çalışanlarına yaydıklarının altını çizmektedir. Sonuç olarak çalışanlar sadece bilgi almakla kalmamakta, aynı zamanda çevrenin korunmasına ilişkin bilgiler de kazanmaktadırlar. Kim ve ark. (2017), bir örgütteki çalışanların etkileşimleri sırasında geliştirilen ortamın doğrudan veya dolaylı olarak başkaları tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedirler. Çevresel konular söz konusu olduğunda, insanlar genellikle çevre dostu

ürünler veya hizmetler sunan sağlayıcılara yüksek saygı göstermeye ve tavsiyelerde bulunmaya isteklidirler. Bu bağlamda yeşil uygulamaların savunucuları hayati bir rol oynamaktadırlar; çünkü topluma verdikleri mesajlar genellikle öğretici veya ilham verici bir şekilde iletilerek, diğer bireyler tarafından kolaylıkla kabul edilmektedir. Bu kapsamda çalışmada, özel okullarda çalışan öğretmenlerin zorunlu yeşil davranışlarının çevre yanlısı öz kimlikleri üzerindeki etkisinde yeşil savunuculuklarının aracılık etkisinin belirlenmesi araştırılmaktadır. Araştırmanın temel sorusu, yeşil savunuculuk davranışlarının nasıl geliştirilebileceğidir. Bu sorudan yola çıkılarak, yeşil savunuculuk davranışını etkileyen faktörler üzerinde araştırma yapılmıştır. Özel okul öğretmenlerinin yeşil savunuculuk davranışlarının geliştirilmesi, özel okulların sürekliliği ve rekabet gücü açısından zorunluluk haline dönüşmüştür. Dolayısıyla bu çalışma özel okullarda çalışan öğretmenlerin yeşil savunuculuk davranışlarının geliştirilmesine dönük öneriler sunacağı için önem arz etmektedir. Yapılan literatür taramasında yeşil savunuculuk davranışının hangi değişkenlerden etkilendiğini ele alan yeterli sayıda geçmiş araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durum, araştırmanın temel gerekçesini oluşturmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın değişkenleri olan zorunlu yeşil davranış, çevre yanlısı öz kimlik ve yeşil savunuculuk kavramları hakkında bilgiler sunulmuştur.

Zorunlu Yeşil Davranış

Çalışanın zorunlu yeşil davranışı, çevresel sürdürülebilirlikle bağlantılı olan ve ona katkıda bulunan, ölçülebilir eylem ve davranışları ifade etmektedir. Bu kavram enerji tasarrufu, kaynakların verimli kullanılması, israfın önlenmesi, geri dönüşüm veya su tasarrufu gibi konuları kapsamaktadır (Norton ve diğerleri, 2017). Çalışanların zorunlu yeşil davranışları, onları daha az kaynak ve enerji kullanmaya teşvik etmekte ve iş arkadaşlarının görevlerini daha çevre dostu yöntemlerle yerine getirebilmeleri için yol gösterici olarak görev yapmaktadır. Ayrıca zorunlu yeşil davranış kavramı değer üretimi için sosyal refahı destekleyen benzersiz ve uyarlanabilir bir sosyal davranış ifade etmektedir. Zorunlu yeşil davranış, genel olarak doğal kaynakları

ve ekolojik çevreyi korumayı amaçlayan, çevresel bozulmayı azaltmaya ve çevre kalitesini iyileştirmeye çabalayan çalışan faaliyetlerini incelemektedir (Norton ve diğerleri, 2015). Çalışanların zorunlu yeşil davranışları, temel görevleri üstlenmenin belirli bir yolu hakkında resmi politikalar veya sistemler tarafından şart koşulan açık gereklilikleri takip ettikleri davranışlardır. Örnekler arasında kurumsal çevre politikalarına bağlı kalmak, temel iş görevlerini yerine getirirken çevre yanlısı alternatifleri seçmek ve çevre yanlısı ürün ve süreçler geliştirmek yer alır. Çalışanın yeşil davranışları, başkalarını teşvik etmek ve yapıcı önerilerde bulunmak gibi kimi zaman resmi politikaların veya sistemlerin dahi ötesine geçen, kendiliğinden başlatılan eko-girişimler olarak bilinmektedir. Scherbaum ve ark. (2008) çalışanların yeşil davranışını çevre dostu faaliyetlere katılma istekliliği olarak tanımlamaktadırlar. Bu davranışlara örnek olarak; günün sonunda ofisten çıkarken ışıkları kapatmak, kâğıdın her iki yüzünü de kullanarak baskı yapmak, tek kullanımlık bardaklar yerine yeniden kullanılabilir bardaklar kullanmak, örgütlerin yeşil stratejiler uygulamalarına yardımcı olmak ve kâğıt tüketimindeki artışı azaltmak gösterilebilir. Çevre dostu yeni girişimlerle atıkların azaltılması, çevreci performansın gelişimi bu tür davranışlarla güçlendirilmektedir. Çalışanların yeşil davranışlara katılımı, çevresel sorumluluğu başarmak için etkili bir araç olarak görülmektedir (Schmit ve diğerleri, 2012).

Norton ve ark. (2015) çalışanlar arasında zorunlu ve gönüllü olmak üzere iki tür yeşil davranış olduğunu ifade etmektedirler. Zorunlu yeşil davranış, örgütsel sınırlamalar altında ve gerekli iş görevleri kapsamında gerçekleştirilen yeşil davranış olarak tanımlanmaktadır. Resmi olarak ana hatları çizilen ve iş tanımına dahil edilen zorunlu yeşil davranışlar, kişisel çaba gerektirmekte ve örgütsel beklentileri ele almaktadır. Gönüllü davranışlar ise standart iş tanımlarında belirtilmemekte, çalışanların çabalarını birleştirerek örgütün uzun vadeli sürdürülebilirliğine bulundukları katkıyı ifade etmektedir (Bissing-Olson ve diğerleri, 2013). Schmit ve ark. (2012) tarafından ifade edildiği üzere örgütler, yeşil işler ve görevler sunarak çevresel performanslarını iyileştirmenin yollarını aramaktadırlar. Zorunlu yeşil davranış çalışanların

gerekli iş görevleri bağlamında gerçekleştirilen yeşil davranış olarak da bilinmektedir. Bu davranış örgütsel politikalara bağlı kalmayı içermekte, çalışma yöntemlerinin değiştirilmesini ve sürdürülebilir ürün ve süreçlerin yaratılmasını ele almaktadır. Zorunlu yeşil davranış, çalışanlardan işverenleri tarafından talep edilen davranışları ifade eden ve ana işlere doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunan görev performansına da benzetilmektedir (Tian ve diğerleri, 2020). Özellikle zorunlu yeşil davranışın kontrollü motivasyonla, gönüllü davranışın ise otonom motivasyonla yönlendirildiği söylenebilir (Norton ve diğerleri, 2015). Çalışanın zorunlu yeşil davranışı, çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek veya çevrenin korunmasına olumlu yönde fayda sağlamak için harekete geçmeyi ifade eden bireysel yeşil davranışla karşılaştırıldığında, çevre dostu ve çevre yanlısı bir davranış türü olarak görülmektedir.

Gönüllülüğe dayanmayan, zorlayıcı ve baskıcı unsurlar çerçevesinde sergilenen zorunlu yeşil davranışlar, örgütsel vatandaşlık davranışının karanlık yüzü olarak ifade edilmektedir. Bu davranışlar, yöneticilerin çalışanlara iş tanımını dışındaki görevler için sözlü veya davranışsal baskı yapması ve aşırı iş yükünden kaynaklanabilmektedir. Bir süre sonra bu davranışlar örgüt tarafından sanki çalışanın görev tanımında yer alıyormuş gibi bir algı yaratmaktadırlar (Danışmaz, 2023). Hem zorunlu hem de gönüllü yeşil davranışlar örgütlerin gelişimine katkı sağlamak ve olumlu örgütsel sonuçlara vesile olmaktadır. Çalışanların yeşil davranışlara yönelmeleri çevresel sorumluluğu başarmak adına etkili bir araç olarak görülmektedir (Ercantan ve Eyüpoğlu, 2022: 3). Genellikle yeşil davranışlar gönüllülük esasına dayalı olarak düşünülse de örgütler için çevre dostu davranışlar sergilemek bir seçim değil, zorunluluk ve gerekliliktir. Dolayısıyla örgütlerin süregelen faaliyetlerine devam edebilmeleri, yoğun rekabet koşullarında ayakta kalabilmeleri, sürdürülebilir olmaları için zorunlu yeşil davranışlara yönelmeleri oldukça önemlidir.

Çevre Yanlısı Öz Kimlik

Kimlik disiplinler arasında, tüketim tercihleri de dahil olmak üzere insan davranışını anlamada temel etken olarak kabul edilmektedir (Oyserman, 2009). Bunun nedeni

kimliğin, tutumlar ve davranışlar arasındaki istikrarı senkronize etmesi ve dolayısıyla tüketim kararlarının tutumlar veya değerlerden daha iyi bir tahmincisi olmasıdır (Grębosz-Krawczyk ve diğerleri, 2021). Çevre yanlısı öz kimlik değerler, normatif davranışlar gibi kişisel ve sosyo-kültürel güçler tarafından şekillendirilen dinamik ve uyarlanabilir, çevre dostu bir benlik kavramıdır (Dermody ve diğerleri, 2021). Bu kavram, bireyin kendisini çevre yanlısı bir bakış açısına sahip ve ilgili eylemlere katılan biri olarak görme eğilimini ifade etmektedir (Carfora ve diğerleri, 2017). Sembolik olarak ifade edilen ve sosyo-kültürel güçler tarafından şekillendirilen, çevre dostu bir benlik kavramıdır (Dermody ve diğerleri, 2018). Çevre yanlısı öz kimlik, çevre dostu bir şekilde hareket etme konusunda doğası gereği motive olması muhtemel kişileri ifade etmektedir. Bu kişilerin motivasyonları, dış ödüllerden ziyade kendi içlerinden gelmektedir. Çevre yanlısı öz kimlik için iki tür itici güç önerilmektedir. Bunlardan ilki, arzu edilen sonuçları yansıtan ve davranışın kendisinin keyifli olduğunu öne süren keyif temelli içsel motivasyondur. İkinci etken, yükümlülüğe dayalı içsel motivasyonla ilgilidir ve kişinin belirli bir kurala, norma veya ilkeye uyma zorunluluğu hissettiğinde algıladığı görevleri yansıtmaktadır (Confente ve diğerleri, 2020).

Yeşil öz kimlik olarak da adlandırılan çevre yanlısı öz kimlik, tüketicilerin günlük davranışlarıyla çevreyi koruma konusundaki kendi yükümlülükleri olarak da ifade edilmektedir. Sparks ve Shepherd'a (1992) göre öz kimlik etkisi tutum ve değerlerden daha güçlüdür. Dermody ve ark. (2018) göre ise çevre yanlısı öz kimlik, sembolik olarak ifade edilen ve sosyo-kültürel güçler tarafından şekillendirilen, çevre dostu bir benlik kavramıdır. Buna göre çevre yanlısı öz kimlik, bireylerin ekolojik davranışlarını yönlendirmektedir (Dermody ve diğerleri, 2015). Çevre yanlısı öz kimliğe sahip bireyler, yeşil davranış, çevre dostu ürünlerin satın alma niyeti üzerinde önemli etkisi olan bir zorunluluk olarak görme eğilimindedir. Van De Werff ve ark. (2013)'e göre çevre yanlısı öz kimlik, tüketicilerin çevre yanlısı davranma konusundaki yükümlülüklerine dayalı içsel motivasyonu ile ilişkilidir ve sonuç olarak, ekoloji yanlısı eylemleri etkilemektedir. Çevreci öz kimlik, sürdürülebilir tüketim davranışını oluşturan yapılardan biridir. Bu

tür sürdürülebilir tüketim davranışları, sürdürülebilir kalkınmanın anahtarı olarak kabul edilmektedir (Carfora ve diğerleri, 2017). Çevre bilinci yüksek bireylerin önem verdiği bir konu olan çevre yanlısı öz kimlik, geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik konularıyla bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Tüketici olarak bireyler yeşil öz kimlik farkındalıklarının yüksek olması durumunda tüketim alışkanlıklarını bu yönde şekillendirebilmektedirler. Çevre yanlısı öz kimliğe göre bireyler, her şeyi çevreci unsurlar içerisinde değerlendirirler. Bu tür değerlendirme eğilimi, konunun etik boyutlarıyla ele alınması gerektiği durumunu doğurmaktadır (Tarinç ve diğerleri, 2023). Benlik uyumu teorisinden türetilen çevre yanlısı öz kimlik, kendilerini yeşil tüketici olarak algılayan bireylerin, kendi kişisel ihtiyaçlarını karşıladığı için çevre dostu ürünler satın almayı düşünebileceklerini ve bundan kişisel tatmin kazanabileceklerini göstermektedir (Kumar ve diğerleri, 2023).

Yeşil Savunuculuk

Günümüzde çevresel sorunların artışı, bireylerin ve toplulukların sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığını artırmış ve yeşil savunuculuğun önemini vurgulamıştır. Yeşil savunuculuk, çevre dostu davranışların benimsenmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması adına kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda yeşil amaçların desteklenmesi, sadece bireysel eylemlerle sınırlı kalmayıp, toplum genelinde kolektif bir bilinç oluşturarak çevresel değişimlere katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Czarnecki ve ark. (2021) ile Cheng ve ark. (2022) tarafından vurgulandığı gibi yeşil amaçların desteklenmesi, çevre dostu davranışların benimsenmesini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu savunuculuk; çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin aktif söylemi ve sürdürülebilir uygulamaları, stratejileri ve eylemleri teşvik etmek veya desteklemek için çeşitli bakış açılarının dile getirilmesini içermektedir. Yeşil savunuculuk doğal kaynakların korunmasına, kirliliğin azaltılmasına ve çevrenin korunmasına yönelik diğer önlemlerin alınmasına odaklanan proaktif çabalardan oluşmaktadır. Çevresel konularda halkın farkındalığının artırılması, sürdürülebilirliği teşvik edecek politika değişikliklerinin yapılması, çevresel faaliyetlerin desteklenmesi, bireylere ve örgütlere çevresel açıdan sorumlu davranışlar benimseme konusunda ilham verecek

eğitim kampanyaları yürütülmesi gibi birçok başlık altında incelenebilir. Wu ve Liu (2023)'nın da vurguladığı gibi yeşil savunuculuğun temel amacı, çevresel uygulamaları iyileştirmek ve sürdürülebilirlik performanslarını arttırmaktır.

Luu ve Inman (2022), örgütlerin çevre dostu çalışmalara giriştiğinde sonuçları çeşitli yollarla çalışanlarına yaydıklarının altını çizmektedir. Sonuç olarak çalışanlar sadece bilgi almakla kalmamakta, aynı zamanda çevrenin korunmasına ilişkin bilgiler de kazanmaktadır. Çalışanların organik etkileşimler yoluyla geliştirilen çevre bilinci, örgütlerin belirli kuralları aracılığıyla zorunlu kıldıkları çevre düzenlemelerinden daha iyi sonuçlar verme eğilimindedir. Kim ve ark. (2017), bir örgüt içerisindeki çalışanların etkileşimleri sırasında geliştirilen ortamın doğrudan veya dolaylı olarak başkaları tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedir. Çevresel konular söz konusu olduğunda, insanlar genellikle çevre dostu ürünler veya hizmetler sunan sağlayıcılara yüksek saygı göstermeye ve tavsiyelerde bulunmaya isteklidir. Bu bağlamda, yeşil uygulamaların savunucuları hayati bir rol oynamaktadır. Çünkü verdikleri mesajlar genellikle öğretici veya ilham verici bir şekilde iletilerek, bunların insanlar tarafından daha kolay kabul edilmesini sağlamaktadırlar. Afsar ve Umrani (2020), yeşil savunuculuğunun, iş arkadaşlarının çevreye duyarlı konularla ilgili olarak aktif olarak konuşmalara katılma ve öneriler sunma derecesi olduğunu açıklamaktadırlar. Bu kavram ilgili bilgilerin yayılmasını, çevre konularının önemi hakkında başkalarını aydınlatmayı, problem çözme konusunda görüşlerin ifade edilmesini ve ilgili faaliyetlere katılımın teşvik edilmesini içermektedir. Sosyal çevreler, yeşil ve çevresel değerlere olan bağlılıklarından kaynaklanan savunuculuk davranışları sergilediklerinde, bu inançlar akranlarını ikna etmeyi amaçlamakta ve sonuçta bireyleri çevre dostu tüketime yönlendirmektedir (Mansoor & Noor, 2019).

Yeşil savunucusu olan bir birey; çevrenin korunmasını, sürdürülebilirliği ve doğal kaynakların korunmasını aktif olarak teşvik eden ve destekleyen kişidir. Bu bireyler veya gruplar, çevre sorunları hakkında farkındalık yaratmak, çevreyi koruyan politikaları savunmak ve enerji kullanımı, atık yönetimi ve doğal yaşam alanlarının korunması gibi yaşamın çeşitli alanlarında sürdürülebilir

uygulamaları teşvik etmek için çalışırlar. Yeşil savunucular ayrıca yenilenebilir enerjinin teşvik edilmesi, karbon emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğini hafifletmeye yönelik girişimlerin desteklenmesi konularında da yer alabilirler (Afsar & Umrani, 2020).

LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde üç değişkenin birlikte yer aldığı tek çalışma örneği Zhang ve ark. (2023) tarafından Çin’de bulunan bir imalat sektörü firmasının 297 çalışanıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan analizlerin sonucunda çalışanların zorunlu yeşil davranışlarının ve çevre yanlısı öz kimliğin yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı ve olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Yeşil savunuculuk literatürde çevre savunuculuğu ve çevre yanlısı savunma başlıkları altında da ele alınmaktadır. Dolayısıyla Shah ve ark. (2021) tarafından Malezya’da bulunan 32 otelin 331 çalışanıyla yapılan çalışmada çevre yanlısı savunma ve aşırı çevreci davranışların ilişkisi ele alınmış, aşırı çevreci davranışların örgütlerde çevre yanlısı savunmayı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yeşil savunuculuk ile en çok ilişkilendirilen değişkenler arasında çevre bilinci, yeşil öz yeterlilik, yeşil insan kaynakları yönetimi, yeşil tutku, yönetici desteği yer almaktadır. Wu ve Chiang (2023) çevre bilinci, yeşil öz yeterlilik, yeşil savunuculuk ilişkisini ele aldıkları çalışmada yeşil öz yeterliliğin ve çevre bilincinin hâkim olduğu örgütlerde yeşil savunuculuğun da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Liu ve ark. (2024) ise Çin’de bulunan 15 firmanın 334 çalışanıyla hazırladıkları çalışmada yeşil insan kaynakları yönetimi, yeşil savunuculuk, yeşil tutku ve yönetici desteği ilişkisini ele alan bir çalışma hazırlamıştır. Yapılan analizlerin sonucunda, yeşil insan kaynakları yönetiminin yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinde yeşil tutku ve yönetici desteğinin aracılık rollerinin olduğu belirlenmiştir. Cheng ve ark. (2022) Çin’de bulunan bir firmanın 135 çalışanıyla hazırladıkları çalışmada yeşil insan kaynakları yönetiminin yeşil savunuculuk üzerindeki etkisini ele almıştır ve araştırmanın sonucunda, yeşil insan kaynakları yönetiminin örgüt içi yeşil savunuculuğu arttırdığı tespit edilmiştir. Çevre yanlısı öz kimlik ile literatürde en çok ilişkilendirilen değişkenler arasında çevre yanlısı niyet, çevre yanlısı davranışlar, çevreyi koruma duygusu, algılanan çevre sorumluluğu yer almaktadır.

Carfora ve ark. (2017) hazırladıkları çalışmada çevre yanlısı öz kimlik, çevre yanlısı niyet ve davranış ilişkisini ele almıştır. Yapılan analizlerin sonucunda, çevre yanlısı niyeti çevre yanlısı davranışlar üzerindeki etkisinde çevre yanlısı öz kimliğin aracılık rolünün olduğu belirlenmiştir. Whitmarsh ve O’Neill (2010) ise hazırladıkları çalışmada çevre yanlısı öz kimliğin çevre yanlısı davranışlar üzerinde anlamlı ve olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Lavuri ve ark. (2023) bir firmanın Çin’de ve Hindistan’da bulunan şubelerinde çalışan 979 çalışanla hazırladıkları çalışmada çevre yanlısı öz kimliğe sahip çalışanların çevreyi koruma duygusunu taşıdıklarını tespit etmiştir. Werff ve ark. (2021) Hollanda’da bulunan bir firmanın 434 çalışanıyla hazırladıkları çalışmada çevre yanlısı öz kimliğin algılanan çevre sorumluluğu ile anlamlı ve olumlu ilişkisinin olduğunu belirlenmiş, çevre yanlısı davranışları da arttırdığını tespit etmiştir.

Yeşil savunuculuk, “çevresel sürdürülebilirliği açıkça tartışmak, ilgili bilgiyi paylaşmak ve başkalarını çevre dostu davranışlarda bulunmaya teşvik etmek için çeşitli görüşlerin iletilmesi” olarak tanımlanan bir tür gönüllü yeşil davranıştır. Benlik algısı teorisinden yararlanarak, çalışanın gerekli yeşil davranışının ve çevre yanlısı öz kimliğin yeşil savunuculuk üzerinde pozitif ve anlamlı etkilerinin olduğu söylenebilir. Benlik algısı teorisi (Bem, 1972), kişilerin gerçek çevrelerinin algıladıkları çevre olduğunu, gerçeği algıların oluşturduğunu savunmaktadır. Bu teoriye göre insanlar, sonraki davranışlarını şekillendiren içsel niteliklerine dair bir izlenim oluştururken kendi davranışlarına ilişkin atıflarda bulunurlar. Başka bir deyişle, insanlar kendilerini gözlemleyerek veya belirli bir şekilde davrandıklarını hayal ederek algırlar. Dolayısıyla kişinin kendi davranışı, değerlendirici bilişlerin (örneğin tutumlar, normlar ve değerler) oluşturulması için bir ipucu görevi görür. Sosyal psikolojide uzun süredir var olan bu teori insanların tutum, inanç ve davranışlarında tutarlılık için çabaladıklarını göstermektedir (Weiner, 2000). Benlik algısı teorisi perspektifinden bakıldığında, gerekli yeşil davranışlar, çevresel alanda kişinin kendisi hakkında bilgi kaynağı olarak kullanılmakta ve kişiyi daha ileri çevresel hedeflere ulaşma konusunda motive etmektedir. Ekstra rol davranışı olarak bilinen yeşil savunuculuk,

çevresel sorunları hedef alan girişimleri etkilemeyi ve yeşil eylemlerde kişisel inisiyatif göstermeyi içermektedir. Dolayısıyla, iknayı yeşil eylem için bir araç olarak kullanarak çalışanların öz bilişlerini pekiştirebileceklerini ve önceki yeşil davranışlarıyla tutarlı bir şekilde hareket edebileceklerini ileri sürmek mantıklı olacaktır. Öz kimlik fikri, bir bireyin herhangi bir rolüne karşılık gelen eylemlere karşı tutumunun, toplumda yer almasına ve değer görmesine nasıl yardımcı olabileceğini gösteren kimlik teorisi ve sosyal kimlik teorisi ile ilgilidir. Sürdürülebilirlik bağlamında yeşil öz kimlik, kişinin kendisini “yeşil konularla” ilişkilendirme konusundaki duyarlılığını yansıtmaktadır (Sharma ve diğerleri, 2020). Çalışma kapsamında, özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinde çevre yanlısı öz kimliğin aracılık etkisi incelenmiştir. Bu çerçevede öncelikle, özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerinde etkisi, özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisi ve özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisi belirlenecektir. Bu etkiler belirlendikten sonra çalışmanın aracı değişkeni çalışmaya eklenerek, çalışmadaki aracı değişken olan çevre yanlısı öz kimliğin aracılık rolü değerlendirilecektir. Bu kapsamda bağımsız değişken olan özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının bağımlı değişken olan yeşil savunuculuk üzerindeki anlamlı etkisinin; aracı değişken olan çevre yanlısı öz kimlik değişkeni modele eklendiğinde anlamlılığının devam etmesi durumunda, bu değişkenin kısmi aracılık rolünü üstlendiği, aracı değişkenin modele eklenmesiyle anlamlılığın devam etmemesi durumunda tam aracılık rolünü üstlendiğinde söz edilebilmektedir (Baron & Kenny, 1986). Belirtilen literatür taraması, benlik algısı teorisi ve sosyal kimlik teorisi kapsamında oluşturulan araştırmanın hipotezleri aşağıda sunulmuştur.

H1: *Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı etkisi vardır.*

H2: *Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının çevre yanlısı öz kimlik üzerinde anlamlı etkisi vardır.*

H3: *Özel okul öğretmenlerinin çevre yanlısı öz kimliğinin yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı etkisi vardır.*

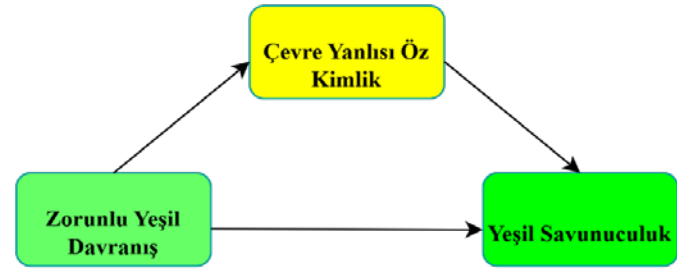
H4: *Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinde çevre yanlısı öz kimliğin aracılık rolü vardır.*

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma evreni ve örneklem büyüklüğü, veri toplama araçlarına, araştırma etiğine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Zorunlu yeşil davranışın yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinde çevre yanlısı öz kimliğin aracılık rolünü gösteren araştırma modeli Şekil 1’de belirtilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Evren ve Örneklem

Araştırmada, özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerinde çevre yanlısı öz kimliğin aracılık etkisi değerlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini Türkiye’de 2023 yılı itibariyle özel okullarda tüm branşlarda çalışan 195.063 öğretmen oluşturmaktadır (istatistik.meb.gov.tr). Toplumda öğretmenler, eğitimin bireylerde çevresel farkındalık oluşturma ve sürdürülebilir bir toplum inşa etme sürecinde kritik bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin çevresel konulara yönelik tutum ve davranışları, toplumun genelinde çevresel sorumluluk bilincinin yerleşmesine ve sürdürülebilir yaşam pratiklerinin yaygınlaşmasına da önemli ölçüde etki etmektedir (Mogren ve diğerleri, 2019; Trigueros ve diğerleri, 2020). Çalışma kapsamında özel okullar, çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını daha hızlı ve kapsamlı şekilde hayata geçirebilen kurumlar olduğu için çalışmanın uygulama alanı olarak tercih edilmiştir (Şeker ve Aydın, 2022). Çalışma, Balıkesir ilindeki özel okul öğretmenlerini

kapsamaktadır. Bu kapsamda Balıkesir ilinde 713 özel okul öğretmenini bulunmakta olup, bu öğretmenlerin kolayda örneklem yöntemiyle genel orta öğretim branşında görev yapan 500 özel okul öğretmenine ulaşarak anket çalışması uygulanmıştır (<https://istatistik.meb.gov.tr/OgretmenSayisi/Index>) Örneklemen evreni temsil ettiğine dair formül aşağıda sunulmuştur (Gürbüz ve Şahin, 2017). Bu araştırmanın örneklemine ise bu kişilerden seçilen Balıkesir ilindeki 500 özel okul öğretmenini oluşturmaktadır.

$$(I) \quad n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{195,063}} = 130 \quad n_0 = \frac{1,96^2 \times 0,5^2}{0,05^2} = 384,16$$

Kaynak: Gürbüz ve Şahin, 2017.
(n= gerçek ana kütleye göre düzeltilmiş örneklem büyüklüğü, n₀=ideal örneklem büyüklüğü)

Veri Toplama Araçları

Araştırma nicel veri toplama aracı olan anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir ve araştırmada online anket uygulanmıştır. Araştırmanın verileri üç farklı ölçek formundan oluşmaktadır. Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışlarını ölçmek için Bissin-Olson ve ark. (2013) tarafından geliştirilen üç soruluk ölçekten yararlanılmıştır. Çevre yanlısı öz kimliklerinin ölçümü için Van der Werff ve ark. (2014) ve Whitmarsh ve O'Neill (2010) çalışmalarından uyarlanan, Zhang ve ark. (2023) araştırmasında da kullanılan dört soruluk ölçekten yararlanılmıştır. Yeşil savunuculuk düzeylerinin ölçümü için Kim ve ark. (2017) tarafından geliştirilen üç soruluk ölçek kullanılmıştır. Anket formunda demografik sorular dahil olmak üzere on üç soru bulunmaktadır. Katılımcılar 5'li Likert tipi bir ölçek üzerinde maddeleri yanıtlamaktadırlar. Araştırmanın verilerinin toplanabilmesi için bir devlet üniversitesinin etik kurulundan 02/01/2024 tarihli ve 2024-1 toplantı nolu etik kurul onayı alınmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde; öncelikle özel okul öğretmenlerinin demografik bilgilerine, araştırmanın temel konusunun oluşturan ölçeklerin tanımlayıcı istatistiklerine ve normallik testine, keşfedici faktör analizine yer verilmiştir ve sonrasında verilerin PLS temelli yapısal eşitlik modellemesi ile hipotezler test edilerek, yorumlanmıştır.

Demografik Bilgilerin Sunulması

Araştırmaya katılan öğretmenlere ait cinsiyet, yaş ve eğitim durumu bilgileri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik Bilgiler

Değişkenler	Alt Gruplar	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	246	49,2
	Erkek	254	50,8
Yaş	22-26 yaş arası	65	13,0
	27-31 yaş arası	86	17,2
	32-36 yaş arası	157	31,4
	37-41 yaş arası	131	26,2
	42 ve üzeri	61	12,2
Eğitim Durumu	Lisans	398	79,6
	Lisansüstü	102	20,4
	Toplam	500	100

Araştırmaya katılan özel okul öğretmenlerinin %49,2'si kadın, %50,8'i ise erkektir. Katılımcıların %31,4'ü 32-36 yaş aralığındadır. Öğretmenlerin %79,6'sı lisans mezunudur.

Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Normallik Testi

Ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler, basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 2'de sunulmuştur. Tablo 2'deki ZYD: zorunlu yeşil davranış, ÇÖZK: çevre yanlısı öz kimlik, YS: yeşil savunuculuğu ifade etmektedir.

Tablo 2. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Normallik Testi

Ölçek	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
ZYD	3,65	1,14	-,754	-,566
ÇÖZK	3,66	1,05	-,666	-,682
YS	3,58	1,10	-,663	-,753

Bazı araştırmacılar basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 aralığında yer alması gerektiğini varsaymaktadır (Tabachnick & Fidell, 1996; Gürbüz ve Şahin, 2017) ve bu varsayıma göre, araştırmadaki ölçeklerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Keşfedici Faktör Analizi

Ölçeklere ilişkin KMO ve Barlett's test sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. KMO ve Barlett's Testi				
		ZYD	ÇÖZK	YS
Kaiser-Mayer-Olkin (KMO)		,723	,708	,725
	X ²	727,359	503,691	583,684
Bartlett's Küresellik Testi	df	3	3	3
	Sig.	0,000	0,000	0,000
Özdeğer		2,361	2,177	2,259
Toplam Varyansın Açıklama Oranı		78,698	72,571	75,301

Ölçeklerin keşfedici faktör analizine uygun olup olmadığını değerlendirmek için Tablo 3'teki testler gerçekleştirilmiştir. Bu analize göre; zorunlu yeşil davranış ölçeğinin örneklem yeterliliği 0,723, çevre yanlısı öz kimlik ölçeğinin örneklem yeterliliği 0,708 ve yeşil savunuculuk ölçeğinin örneklem yeterliliği ise 0,725 olarak bulunmuştur. Ayrıca, Bartlett's küresellik testi sonucunda $p=0,000$ bulunmuş olup, bu değer anlamlıdır ($p<0,05$). Zorunlu yeşil davranışın özdeğerinin 2,361 olduğu ve bu faktör toplam varyansın %78,698'ini açıklamaktadır. Çevre yanlısı öz kimliğin özdeğerinin 2,177 olduğu ve bu faktör toplam varyansın %72,571'ini açıklamaktadır. Yeşil savunuculuğun özdeğerinin 2,259 olduğu ve bu faktör toplam varyansın %75,301'ini açıklamaktadır. Bu bulgular, verinin faktör analizi için uygun olduğunu ifade etmektedir. Çalışmanın faktör yükleri Tablo 4'te sunulmuştur.

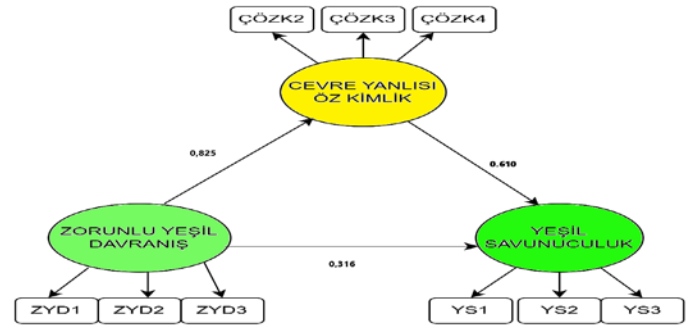
Tablo 4. Faktör Yükleri

	Boyut
Zorunlu Yeşil Davranış	1
ZYD1	0,912
ZYD2	0,865
ZYD3	0,884
Çevre Yanlısı Öz Kimlik	1
ÇÖZK2	0,834
ÇÖZK3	0,874
ÇÖZK4	0,847
Yeşil Savunuculuk	1
YS1	0,877
YS2	0,863
YS3	0,863

Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışı, çevre yanlısı öz kimliği ve yeşil savunuculuğu tek boyutta toplanmıştır. Çevre yanlısı öz kimliğin ifadelerinden 1. maddenin çıkarılmasıyla ölçeğin faktör yükleri kabul edilebilir hale gelmiştir (İnci ve Erdem, 2008). Şöyle ki sosyal bilimlerde faktör yükü değerinin 0,50 ve üzerinin genellikle kabul edilebilir olduğu, 0,60 ve üzerinin güçlü bir ilişkiyi yansıttığı ve 0,70 üzerindeki yüklerin çok güçlü ölçüm ilişkisi gösterdiği varsayılmaktadır (Hair ve diğerleri, 2010; Field, 2013). Bu kapsamda, çalışmadaki ifadelerin faktör yükleri kabul edilebilirdir.

Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmada özel öğretmenlerin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinde çevre yanlısı öz kimliğin aracılık rolü incelenmiştir. Bu amaçla oluşturulan model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak Smart PLS ile test edilmiştir.

Şekil 2. Araştırmanın Aracılık Modelinin Gösterimi

Araştırmada çevre yanlısı öz kimlik ölçeğindeki 1. madde modelden çıkarılmıştır. Çünkü bu madde, modelin anlamlılığını etkilemektedir. Doğrulamalı faktör analizi ölçümünün 1. düzey çok faktörlü modelinin test edilmesiyle iç tutarlılık güvenilirliği, yakınsak geçerlilik ve ayırım geçerliliği değerlendirilmiştir ve aşağıda ifade edilmiştir.

Tablo 5. Ölçüm Modeli

Değişken	Katsayılar	Cronbach Alfa	Doğrulayıcı Bileşik Güvenilirlik Katsayısı (rho A)	Güvenilirlik Değeri	
				Bileşik Güvenilirlik (CR)	Açıklanan Ortalama Varyans (AVE)
Zorunlu Yeşil Davranış		0,864	0,867	0,917	0,787
ZYD1	0,914				
ZYD2	0,863				
ZYD3	0,884				
Çevre Yanlısı Öz Kimlik		0,811	0,812	0,888	0,726
ÇÖZK2	0,842				
ÇÖZK3	0,873				
ÇÖZK4	0,839				
Yeşil Savunuculuk		0,836	0,837	0,901	0,753
YS1	0,875				
YS2	0,859				
YS3	0,869				

Yapılan çok değişkenli analizler sonucunda, oluşturulan modelin hem kendi içinde tutarlı olduğu hem de ölçmek istediği kavramları doğru bir şekilde temsil ettiği belirlenmiştir. Cronbach alfa, rho A ve CR gibi iç tutarlılık katsayıları ile AVE gibi yakınsak geçerlik indeksi, modelin güvenilirliğini desteklemektedir (Hair ve diğerleri, 2019; Henseler ve diğerleri, 2015). Ayrıca, PLS-SEM analizinde elde edilen faktör yüklerinin beklenen düzeyde olması, modelin yapısal geçerliliğini doğrulamaktadır. Fornell ve Larcker (1981) tarafından önerilen kriter doğrultusunda, modelin ayırım geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir. Bu bulgular, Hair ve ark. (2014) ve Hair ve ark. (2019) tarafından belirtilen geçerlik ve güvenilirlik kriterlerine uygun olarak, modelin hem teorik hem de ampirik açıdan sağlam bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Hair ve diğerleri, 2019). Fornell-Larcker kriterine göre ayırım geçerliliği değerlendirilirken her yapının karekök AVE değeri, o yapıyla korelasyonlu diğer yapılarla olan korelasyon değerlerinden büyük olmalıdır. Dolayısıyla bu araştırmada, tüm değişkenlerin AVE karekök değerleri, ilgili satır ve sütundaki diğer korelasyon katsayılarından yüksek çıkmıştır. Bu sonuç da modeldeki değişkenlerin birbirinden bağımsız olarak ölçüldüğünü ve ayırım

geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir (Fornell & Larcker, 1981). Tablo 6’da modelin Fornell & Larcker kriterine ilişkin analiz sonuçları ifade edilmiştir.

Tablo 6. Fornell & Larcker Kriteri

	ZYD	ÇÖZK	YS
ZYD	0,871		
ÇÖZK	0,868	0,887	
YS	0,820	0,825	0,852

Fornell & Larcker kriterine göre yapılan analizler, modeldeki değişkenlerin birbirinden bağımsız olarak ölçüldüğünü ve böylece ayırım geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Modelin tahmin gücünü değerlendirmek için Q^2 değeri, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki açıklayıcı gücünü belirlemek için R^2 değeri, bağımsız değişkenlerin modeldeki önemini ölçmek için β katsayıları kullanılmıştır. Çoklu doğrusallık sorununu tespit etmek için VIF değeri incelenmiştir. Q^2 değeri, modelin tahmin gücünü değerlendirmek için kullanılırken, f^2 değeri her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin büyüklüğünü ifade etmektedir (Hair ve diğerleri, 2014).

Tablo 7. Modelin Katsayıları

	VIF	R ²	Q ²	f ²	β	Standart Sapma	t	P
ZYD -> YS	3,133	0,791	0,670	0,152	0,316	0,052	6,056	0,000
ZYD -> ÇÖZK	1,000	0,681	0,680	2,133	0,825	0,019	44,335	0,000
ÇÖZK -> YS	3,133	0,819		0,567	0,610	0,049	12,425	0,000
ZYD ->ÇÖZK -> YS	3,121	0,789			0,503	0,041	12,409	0,000

Araştırma modelinde elde edilen R² değerleri, özel okul öğretmenlerinin yeşil savunuculuğunun %79,1'i ve çevre yanlısı öz kimliğinin %68,1'inin zorunlu yeşil davranış tarafından açıklandığını göstermektedir. Bu bulgu, zorunlu yeşil davranışın öğretmenlerin çevresel tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Modelin çoklu doğrusallık varsayımını değerlendirmek için kullanılan VIF değerlerinin 5'in altında olması, çoklu doğrusallık sorununun olmadığını ve modelin tahminlerinin güvenilir olduğunu göstermektedir (Henseler ve diğerleri, 2015). Q² değerlerinin 0,35'in üzerinde olması, modelin yeni veriler üzerindeki tahmin gücünün yüksek olduğunu ve modelin yapısal geçerliliğini desteklemektedir (Hair ve diğerleri, 2014). Ayrıca, f² değerlerinin 0,002'nin üzerinde olması, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etki büyüklüğünü göstermektedir (Hair ve diğerleri, 2014). Modelde yer alan f² değerleri incelendiğinde, zorunlu yeşil davranışın çevre yanlısı öz kimlik üzerinde 2,133 etki çok büyük bir etki büyüklüğüne sahip olduğu ve modelin açıklanmasında baskın bir rol oynadığı, çevre yanlısı öz kimliğin yeşil savunuculuk üzerinde 0,567 değerinin olması büyük etki düzeyini, zorunlu yeşil davranışın yeşil savunuculuk üzerinde 0,152 değeri ise orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir (Hair ve diğerleri, 2014).

Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuğu pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği bulunmuştur ($\beta=0,316$; $p<0,01$). Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının çevre yanlısı öz kimliğini güçlü ve anlamlı bir şekilde etkilediği belirlenmiştir ($\beta=0,825$, $p<0,01$). Ayrıca özel okul öğretmenlerinin çevre yanlısı öz kimliğinin yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta=0,610$; $p<0,01$). Bu sonuçlar doğrultusunda, H₁, H₂ ve H₃ hipotezlerinin desteklendiği sonucuna varılmıştır. Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerinde çevre

yanlısı öz kimliğin aracılık rolünün olduğu belirlenmiştir ($\beta=0,503$; $p<0,01$) ve H₄ hipotezi kabul edilmiştir. Bağımsız değişken olan özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının bağımlı değişken olan yeşil savunuculuk üzerindeki anlamlı etkisinin; aracı değişken olan çevre yanlısı öz kimlik değişkeni modele eklendiğinde anlamlılığının devam etmesi sebebiyle bu değişkenin kısmi aracılık rolünü üstlendiği sonucuna varılmıştır. Özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinin ($\beta = 0,316$; $p= 0,000$), aracı değişken olan çevre yanlısı öz kimliğin modele dahil edilmesiyle özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışının yeşil savunuculuk üzerindeki etkisinin ($\beta = 0,503$; $p= 0,000$) artış göstermesi; özel okul öğretmenlerinin zorunlu olarak sergilediği yeşil davranışlarının, onların çevre yanlısı öz kimlik algısını güçlendirdiği ve bu kimlik gelişiminin öğretmenlerin yeşil savunuculuk düzeylerini artırdığı sonucuna varılmıştır. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerin kendilerini çevreyle uyumlu bireyler olarak tanımlamaları, yeşil savunuculuk davranışlarını kısmen şekillendirmektedir. Bu durum, öğretmenlerin çevresel tutumlarının yalnızca bireysel değer yargılarından değil, aynı zamanda mesleki rollerinden ve bu rollere bağlı olarak sergiledikleri davranış biçimlerinden de etkilendiğine işaret etmektedir. Ayrıca bulgular, öğretmenlerin mesleki uygulamalarının çevre yanlısı öz kimlik gelişimini desteklediğini ve bu yolla içselleştirilen çevresel değerlerin oluşumuna katkı sağladığını göstermektedir.

SONUÇ

Özel okullarda sürdürülebilirlik uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte, öğretmenlerin çevre dostu davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı, zorunlu yeşil davranışların öğretmenlerin çevre yanlısı öz kimliklerini nasıl etkilediğini ve bu

sayede öğretmenlerin ne ölçüde çevre savunucusu haline geldiklerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışmada; Türkiye’de özel okullarda tüm branşlarda çalışan 500 özel okul öğretmenine online anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda elde edilen veriler, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak Smart PLS ile test edilmiştir. Araştırma bulguları, özel okul öğretmenlerinin zorunlu yeşil davranışlarının çevre yanlısı öz kimlikleri üzerindeki etkisinde, yeşil savunuculuğun kısmi aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlara benzerlik gösteren literatürde; Zhang ve ark. (2023) tarafından Çin’de bulunan bir imalat sektörü firmasının 297 çalışanıyla yapılan araştırma, Kim ve ark. (2017) tarafından yapılan araştırma, Shah ve ark. (2021) tarafından yapılan araştırma, Kulkarni ve ark. (2022) tarafından yapılan araştırma, Whitmarsh ve O’Neill, (2010) tarafından yapılan araştırma, Saraswathi ve Savithri (2021) araştırmaları yer almaktadır. Söz konusu araştırmalar çalışanların zorunlu yeşil davranışlarının yeşil savunuculuklarını arttırdığını ifade etmektedir. Kendini algılama teorisine dayanarak, bu çalışmada çalışanların gerekli yeşil davranışından yeşil savunuculuğa doğru pozitif bir yayılma olduğu görülmektedir. Bu bulgular, çalışanın gerekli yeşil davranışının, ilerleyen zamanlardaki yeşil savunuculuklarını tetikleyeceğini göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, örgütsel ortamlarda çalışanların gerekli yeşil davranışlarını şekillendiren psikolojik ve sosyal koşullara, süreçlere yeni bir ışık tutmakta, sosyal sorumluluklarını ve çevresel sürdürülebilirliği iyileştirmeye çalışan okullar için çıkarımlar önermektedir. Araştırma kapsamında yapılan regresyon analizinin bir diğer sonucu ise çevre yanlısı öz kimliğin yeşil savunuculuk üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkisi olduğu yönündedir. Elde edilen bu sonuca benzer literatürde yalnızca Zhang ve ark. (2023) tarafından yapılan araştırma örneği bulunmaktadır. Bu çalışmada örgütlerde yayılma etkisini açıklayıcı mekanizma olarak çevre yanlısı öz kimliğe odaklanılmaktadır. Kendilik algısı teorisi (Bem, 1972), insan davranışını içsel yüklemeye perspektifinden açıklamaktadır. Bu anlamda çalışmamızda, daha çok çalışanın örgütün gereksinimlerine verdiği davranışsal tepkileri değerlendirme düşüncesi ön plana çıkarılmaktadır. Çevre bilincine sahip bir örgütün geliştirilmesi temelden

işgücüyle başlamalıdır. Sürdürülebilirlik misyonunun uzun vadede devam edebilmesi için çalışanların örgütün vizyonuna inanması ve çevre dostu alışkanlıkları uygulaması oldukça önemlidir. Bu nedenle okullarda bir geri dönüşüm programı uygulanması gerekmektedir. Çalışanların hangi öğelerin geri dönüşüme ve çöp kutusuna ait olduğunu ayırt etmelerine yardımcı olmak için belirlenen atık istasyonlarında atıkların bertaraf edilmesi konusunda onlara eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca eski bilgisayar parçalarının ve diğer öğelerin güvenli bir şekilde çıkarılması ve elektroniklerin geri dönüşümünü destekleyen yerel bir kuruluşa bağışlanması konusunda faaliyetler düzenlenebilir. Bunun yanı sıra okullarda enerji tasarrufunun yapılması gerekmektedir. Mesai saatleri dışında okulda ışıkları ve elektronik ekipmanları kapatmak, enerji kaynaklarının korunmasına yardımcı olacağı gibi okulun elektrik faturasında da önemli miktarda tasarruf sağlayacaktır. Okulun enerji tüketimini azaltmaya yönelik politikanın tüm çalışanlara iletildiğinden de emin olunması gerekmektedir. İş gününün sonunda bilgisayarların kapatılması, toplantı odasının kullanılmadığı zamanlarda ışıkların kapalı tutulması gibi önerilerde bulunulmasına dikkat edilmelidir. Çalışanların zorunlu yeşil davranışlarını geliştirme sürecinde okul yöneticilerinin rolü çok önemlidir. Çünkü çevrenin korunmasına yönelik liderlik tutumları, çalışanların yeşil fikir ve davranışlarını teşvik etmede önemli bir faktördür. Bu durumda yöneticiler, sürdürülebilir kalkınmaya önem verdiklerinde, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini rehber edindiklerinde ve güçlü çevre bilincine sahip bir okul inşa etmeyi hedeflediklerinde çalışanlarına örnek olacaklardır. Ayrıca bir örgütün çevre koruma politikalarını sürekli olarak teşvik etmek ve savunmak da çalışanların zorunlu yeşil davranışlarını teşvik etmeye yardımcı olacaktır. Yöneticilerin çevreci uygulamaları ve eğitimleri arttırmaları, çalışanların gerekli yeşil davranışlarını yönlendirebilecek stratejik önlemler almaları, yeşil davranışları karşısında ödül sistemi ile onları desteklemeleri gereklidir. Çevreye yönelik geri dönüşüm uygulamalarının arttırılması ve bu uygulamaların sonuçlarının belirli verilerle çalışanlara sunulması önem arz etmektedir. Özel okulların bünyesinde yeşil faaliyet planlarının uygulanmasına yönelik uzmanların yer alması,

geri dönüşüm kutularının bulundurulması, bu duruma yönelik posterlerin okul içi bilgi panolarında yer alması gerekmektedir.

Örgütlerde çalışanların refahı, örgütün sağlıklı alışkanlıklara ulaşabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu durumda yaratılacak farkındalık da aynı derecede önem arz etmektedir. Sağlıklı ve enerjik çalışanların örgütün genel verimliliğine faydalı olacağı düşüncesi kaçınılmazdır. Her zaman güvenli, toksik olmayan bir okul ortamı oluşturarak çalışanların mutlu ve enerji dolu olması sağlanmalıdır. Tüm bu hususların yanı sıra okul yöneticilerinin yeşil düşünceyi örgüt kültürünün önemli bir parçası haline getirmesi gereklidir. Çalışanları etkileşime geçirip, sürece dahil ederek çevre vizyonunu oluşturmak gerekmektedir. Örgütün nasıl yeşile dönebileceği ve çevreye daha duyarlı olabileceği konusunda tüm çalışanların fikirlerini toplamak için onlarla konuşmak ve iş birliği yapmak önem arz etmektedir. Çalışanların görüşlerini almak, onlara yeni örgüt misyonunu, hedeflerini somutlaştırma ve benimseme fırsatı verecektir. Okullarda gerçekleştirilecek çevre eğitimi ile bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için doğal kaynakların rasyonel kullanımı, ekosistemin işleyiş biçimi ve çevrenin kendi kendini yenileyebilme yeteneği hakkında bilgiler sunulmalıdır. Bu sayede çalışanlar, ekosistemlerin işleyişi ve insan faaliyetlerinin bu sistemlerin devamlılığı hususundaki negatif ve pozitif etkileri hakkında bilgi edindikçe çevreyle ilgili daha duyarlı davranmaya gayret edeceklerdir. Ayrıca okullarda israfın önlenmesi, atıkların azaltılması ve kaynakların verimli kullanımı için M.E.B. tarafından geliştirilen sıfır atık projesinin de bu hususta önemli bir etken olduğu unutulmamalıdır.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın da belirli kısıtları bulunmaktadır. Öncelikle bu araştırma yalnızca özel okul öğretmenleri arasından seçilen öğretmenlere gerçekleştirilmesi sebebiyle, sonuçlar genellenememektedir. Ayrıca literatürde üç değişkenin birlikte yer aldığı ulusal çalışmaların olmaması, çalışmanın özgünlüğünün göstergesidir. Dolayısıyla bu araştırmanın gelecek araştırmalar için farklı örneklemde, farklı sektörlerde, farklı veri toplama yöntemleri ile yapılması halinde literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen veriler ışığında, öğretmenlere ve eğitim sektöründeki yöneticilere aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Öğretmenlere yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Öğretmenlere, çevre sorunları hakkında daha derinlemesine bilgi ve farkındalık kazandıracak eğitimler düzenlenebilir.
- Öğretmenlerin, okulda gerçekleştirilen çevre projelerine aktif olarak katılmaları teşvik edilebilir. Bu sayede öğretmenler, hem kendi yeşil davranışlarını güçlendirirler hem de öğrencilere örnek olabilirler.
- Öğretmenlere, çevre eğitimi konusunda uzmanlaşabilecekleri mesleki gelişim fırsatları sunulabilir. Bu sayede öğretmenler, çevre konularında daha donanımlı hale gelirler.
- Benzer ilgi alanlarına sahip öğretmenlerin bir araya gelerek bilgi ve deneyim paylaşabileceği bir ağ oluşturulabilir. Bu sayede öğretmenler, birbirlerinden destek alabilir ve yeni fikirler üretebilirler.
- Eğitim sektöründeki yöneticilere yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.
- Okul müfredatlarına çevre eğitimi konuları eklenerek, öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren çevre bilinci kazanmaları sağlanabilir.
- Okulların, yeşil okul programlarına katılmaları teşvik edilebilir. Bu programlar sayesinde okullar, enerji tasarrufu, atık yönetimi gibi konularda daha sürdürülebilir uygulamalar gerçekleştirebilirler.
- Öğretmen yetiştirme programlarına çevre eğitimi konuları eklenerek, öğretmen adaylarının çevre bilinci ve duyarlılığı artırılabilir.
- Okul idarecilerine, çevre yönetimi konusunda eğitimler verilerek, okullarda sürdürülebilirlik kültürünün oluşturulması sağlanabilir.
- Okullar, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak çevre bilincinin artırılması için ortak projeler geliştirebilirler.

KAYNAKLAR

- Afsar, B. ve Umrani, W. A. (2020). Corporate social responsibility and pro-environmental behavior at workplace: The role of moral reflectiveness, coworker advocacy, and environmental commitment. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(1), 109-125. <https://doi.org/10.1002/csr.1777>
- Barbarossa, C., De Pelsmacker, P. ve Moons, I. (2017). Personal values, green self-identity and electric car adoption. *Ecological Economics*, 140, 190-200. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2017.05.015>
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173.
- Bem, D. J. (1972). Self-perception theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 6, 1-62. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60024-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60024-6)
- Bissing-Olson, M. J., Iyer, A., Fielding, K. S. ve Zacher, H. (2013). Relationships between daily affect and pro-environmental behavior at work: The mode role of pro-environmental attitude. *Journal of Organizational Behavior*, 34(2), 156-175. <https://doi.org/10.1002/job.1788>
- Carfora, V., Caso, D., Sparks, P. ve Conner, M. (2017). Moderating effects of pro-environmental self-identity on pro-environmental intentions and behaviour: A multi-behaviour study. *Journal of Environmental Psychology*, 53, 92-99. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.07.001>
- Cheng, Y., Liu, H., Yuan, Y., Zhang, Z. ve Zhao, J. (2022). What makes employees green advocates? Exploring the effects of green human resource management. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1807-1826. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031807>
- Confente, I., Scarpi, D. ve Russo, I. (2020). Marketing a new generation of bio-plastics products for a circular economy: The role of green self-identity, self-congruity, and perceived value. *Journal of Business Research*, 112, 431-439. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.030>
- Czarnecki, S., Emilia, P. ve Riedel, R. (2021). Green advocacy and the climate and energy policy access in Central Eastern Europe, Exploring Organized Interests in Post-Communist Policy-Making (s. 127-144). Routledge.
- Danışmaz, A. T. (2023). Evaluation of compulsory green employee behaviour in the framework of compulsory citizenship behaviour. *Business & Management Studies: An International Journal*, 11(3), 966-974. <https://doi.org/10.15295/bmij.v11i3.2275>
- Dermody, J., Hanmer-Lloyd, S., Koenig-Lewis, N. ve Zhao, A. L. (2015). Advancing sustainable consumption in the UK and China: The mediating effect of pro-environmental self-identity. *Journal of Marketing Management*, 31(13-14), 1472-1502. <https://doi.org/10.1080/0267257X.2015.1061039>
- Dermody, J., Koenig-Lewis, N., Zhao, A. L. ve Hanmer-Lloyd, S. (2018). Appraising the influence of pro-environmental self-identity on sustainable consumption buying and curtailment in emerging markets: Evidence from China and Poland. *Journal of Business Research*, 86, 333-343. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2017.09.041>
- Dermody, J., Zhao, A. L., Koenig-Lewis, N. ve Hanmer-Lloyd, S. (2021). Evaluating the challenge of China's crossverging young "Enviro-Materialists". *Journal of Consumer Behaviour*, 20(3), 695-708. <https://doi.org/10.1002/cb.1896>
- Ercantan, O. ve Eyupoglu, S. (2022). How do green human resource management practices encourage employees to engage in green behavior? Perceptions of university students as prospective employees. *Sustainability*, 14(3), 1718-1728. <https://doi.org/10.3390/su14031718>
- Field, Z., Miles, J. ve Field, A. (2012). *Discovering statistics using R*. Sage Publications.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382-388.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*. Pearson.
- Grębosz-Krawczyk, M., Zakrzewska-Bielawska, A. ve Flaszewska, S. (2021). From words to deeds: The impact of pro-environmental self-identity on green energy purchase intention. *Energies*, 14(18), 5732-5744. <https://doi.org/10.3390/en14185732>
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz*. Seçkin Yayınları.
- Hair Jr, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis. *Multivariate data analysis* (s. 785-785).
- Hair, Jr J. F., Sarstedt, M., Hopkins, L. ve Kuppelwieser, V. G. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European Business Review*, 26(2), 106-121. <https://doi.org/10.1108/EBR-10-2013-0128>

- Hair, J.F., Risher, J.J., Sarstedt, M. ve Ringle, C.M. (2019). When to use and how to report the results of PLS-SEM. *European Business Review*, 31(1), 2-24. <https://doi.org/10.1108/EBR-11-2018-0203>
- Henseler, J., Ringle, C. M. ve Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of The Academy of Marketing Science*, 43, 115-135. <https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage Publications Limited.
- İnci, F., & Erdem, M. (2006). Bakım verme yükü ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması geçerlilik ve güvenilirliği. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(4), 85-95.
- Kaiser, H. F. (1974). A computational starting point for Rao's canonical factor analysis: Implications for computerized procedures. *Educational and Psychological Measurement*, 34(3), 691-692. <https://doi.org/10.1177/001316447403400322>
- Kim, A., Kim, Y., Han, K., Jackson, S. E. ve Ployhart, R. E. (2017). Multilevel influences on voluntary workplace green behavior: Individual differences, leader behavior, and coworker advocacy. *Journal of Management*, 43(5), 1335-1358. <https://doi.org/10.1177/0149206314547386>
- Kulkarni, V., Jadhavar, S. S., Vemuri, V. P. ve Kumar, A. (2022). Role of green HRM in advocating pro environmental behavior among employees. *Journal of Positive School Psychology*, 6(2), 3117-3217.
- Kumar, R., Kumar, K., Singh, R., Sá, J. C., Carvalho, S. ve Santos, G. (2023). Modeling environmentally conscious purchase behavior: Examining the role of Ethical obligation and green self-identity. *Sustainability*, 15(8), 6426-6437. <https://doi.org/10.3390/su15086426>
- Lavuri, R., Akram, U. ve Akram, Z. (2023). Exploring the sustainable consumption behavior in emerging countries: The role of pro-environmental self-identity, attitude, and environmental protection emotion. *Business Strategy and the Environment*, 32(8), 5174-5186. <https://doi.org/10.1002/bse.3411>
- Lavuri, R., Roubaud, D. ve Grebinevych, O. (2023). Sustainable consumption behaviour: Mediating role of pro-environment self-identity, attitude, and moderation role of environmental protection emotion. *Journal of Environmental Management*, 347, 119-136. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.119106>
- Liu, Z., Guo, Y., Zhang, M. ve Ma, G. (2024). Can green human resource management promote employee green advocacy? The mediating role of green passion and the moderating role of supervisory support for the environment. *The International Journal of Human Resource Management*, 35(1), 121-153. <https://doi.org/10.1080/09585192.2023.2214319>
- Luu, L. P. ve Inman, A. G. (2022). Social justice advocacy: the role of race and gender prejudice, injustice, and diversity experiences. *Counselling Psychology Quarterly*, 35(3), 652-676. <https://doi.org/10.1080/09515070.2021.1934655>
- Mansoor, M. ve Noor, U. (2019). Determinants of green purchase intentions: Positive word of mouth as moderator. *Journal of Business & Economics*, 11(2), 143-160.
- Mogren, A., Gericke, N. ve Scherp, H. Å. (2019). Whole school approaches to education for sustainable development: A model that links to school improvement. *Environmental Education Research*, 25(4), 508-531.
- Norton, T. A., Parker, S. L., Zacher, H. ve Ashkanasy, N. M. (2015). Employee green behavior: A theoretical framework, multilevel review, and future research agenda. *Organization & Environment*, 28(1), 103-125. <https://doi.org/10.1177/1086026615575773>
- Norton, T. A., Zacher, H., Parker, S. L. ve Ashkanasy, N. M. (2017). Bridging the gap between green behavioral intentions and employee green behavior: The role of green psychological climate. *Journal of Organizational Behavior*, 38(7), 996-1015. <https://doi.org/10.1002/job.2178>
- Oyserman, D. (2009). Identity-based motivation: Implications for action-readiness, procedural-readiness, and consumer behavior. *Journal of Consumer Psychology*, 19(3), 250-260. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.05.008>
- Öğretmen Sayısı 2023-2024 >Ortaöğretim>Genel Ortaöğretim, <https://istatistik.meb.gov.tr/OgretmenSayisi/Index>
- Özcan, N., Açar, E. ve Köse, M.F. (2023). Dijital bağımlılıklar, sosyal birliktelik ve yaşam konforu ile akademik yılmazlık arasındaki farklar inceleniyor. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (59), 192-212. <https://doi.org/10.9779/pauefd.1118298>
- Peng, X. ve Lee, S. (2019). Self-discipline or self-interest? The antecedents of hotel employees' pro-environmental behaviours. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(9), 1457-1476. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1632320>
- Ringle, C., Da Silva, D. ve Bido, D. (2015). Structural equation modeling with the smartpls. *Brazilian Journal of Marketing*, 13(2), 56-73.

- Saraswathi, D. ve Savithri, J. J. (2021). Role of green HRM in advocating proenvironmental behaviour among employees. *İlkogretim Online*, 20(6), 839-846.
- Scherbaum, C. A., Popovich, P. M. ve Finlinson, S. (2008). Exploring individual-level factors related to employee energy-conservation behaviors at work 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 38(3), 818-835. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2007.00328.x>
- Schmit, M. J., Fegley, S., Esen, E., Schramm, J. ve Tomassetti, A. (2012). Human resource management efforts for environmental sustainability: A survey of organizations. *Managing Human Resources for Environmental Sustainability*, 1, 61-80.
- Şeker, F. ve Aydınli, B. (2023). A Trial Patch to Sustainable Development: Perspectives from Extracurricular Activities of Elementary Schools in Turkey. *Science & Education*, 32(2), 421-446.
- Shah, S. H. A., Cheema, S., Al-Ghazali, B. M., Ali, M. ve Rafiq, N. (2021). Perceived corporate social responsibility and pro-environmental behaviors: The role of organizational identification and coworker pro-environmental advocacy. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(1), 366-377. <https://doi.org/10.1002/csr.2054>
- Sharma, N., Saha, R., Sreedharan, V. R. ve Paul, J. (2020). Relating the role of green self-concepts and identity on green purchasing behaviour: An empirical analysis. *Business Strategy and the Environment*, 29(8), 3203-3219. <https://doi.org/10.1002/bse.2567>
- Sparks, P. ve Shepherd, R. (1992). Self-identity and the theory of planned behavior: Assesing the role of identification with green consumerism. *Social Psychology Quarterly*, 1, 388-399. <https://doi.org/10.2307/2786955>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). Using multivariate statistics . Northridge. Cal.: *Harper Collins*, 1(2), 249-265.
- Tarınç, A., Ergün, G. S., Aytekin, A., Keleş, A., Özbek, O., Keleş, H. ve Yayla, O. (2023). Effect of climate change belief and the new environmental paradigm (NEP) on eco-tourism attitudes of tourists: Moderator role of green self-identity. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(6), 49-67. <https://doi.org/10.3390/ijerph20064967>
- Taşdan, M. ve Erdem, M. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin iş yaşamı kalitesi ile örgütsel değer algıları arasındaki ilişki düzeyi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 92-113.
- Testa, F., Sarti, S. ve Frey, M. (2019). Are green consumers really green? Exploring the factors behind the actual consumption of organic food products. *Business Strategy and the Environment*, 28(2), 327-338. <https://doi.org/10.1002/bse.2234>
- Tian, H., Zhang, J. ve Li, J. (2020). The relationship between pro-environmental attitude and employee green behavior: The role of motivational states and green work climate perceptions. *Environmental Science and Pollution Research*, 27, 7341-7352. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-07393-z>
- Trigueros, R., Aguilar-Parra, J. M., Lopez-Liria, R., Cangas, A. J., González, J. J. ve Álvarez, J. F. (2020). The role of perception of support in the classroom on the students' motivation and emotions: The impact on metacognition strategies and academic performance in math and English classes. *Frontiers in Psychology*, 10, 2794.
- Weiner, B. (2000). Attributional thoughts about consumer behavior. *Journal of Consumer Research*, 27(3), 382-387. <https://doi.org/10.1086/317592>
- Whitmarsh, L. ve O'Neill, S. (2010). Green identity, green living? The role of pro-environmental self-identity in determining consistency across diverse pro-environmental behaviours. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 305-314. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.003>
- Wu, S. W. ve Chiang, P. Y. (2023). Exploring the mediating Effects of the theory of planned behavior on the relationships between environmental awareness, green advocacy and green self-efficacy on the green word-of-mouth intention. *Sustainability*, 15(16), 121-127. <https://doi.org/10.3390/su151612127>
- Wu, T. L. ve Liu, H. T. (2023). Causal model analysis of the effects of civil servants' perceived formalism, green conscientiousness and moral reflectiveness on green behavior. *Sustainability*, 15(7), 57-72. <https://doi.org/10.3390/su15075772>
- Van der Werff, E., Steg, L. ve Keizer, K. (2013). It is a moral issue: The relationship between environmental self-identity, obligation-based intrinsic motivation and pro-environmental behaviour. *Global Environmental Change*, 23(5), 1258-1265. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.07.018>
- Van der Werff, E., Steg, L. ve Keizer, K. (2014). I am what I am, by looking past the present: The influence of biospheric values and past behavior on environmental self-identity. *Environment and Behavior*, 46(5), 626-657. <https://doi.org/10.1177/0013916512475209>

Van der Werff, E., Steg, L. ve Ruepert, A. (2021). My company is green, so am I: the relationship between perceived environmental responsibility of organisations and government, environmental self-identity, and pro-environmental behaviours. *Energy Efficiency*, 14(5), 50-70. <https://doi.org/10.1007/s12053-021-09958-9>

Zhang, S., Ren, S. ve Tang, G. (2023). From passive to active: The positive spillover of required employee green behavior on green advocacy. *Journal of Business Ethics*, 1, 1-20. <https://doi.org/10.1007/s10551-023-05494-x>

Yazar Katkı Oranı

Araştırmacılar bu çalışmanın tümüne eşit katkıda bulunmuştur.